

MEVW Position Paper: Open Access

Samenvatting

- MEVW ondersteunt het streven van de Nederlandse overheid om 100% van publiek gefinancierd onderzoek Open Access beschikbaar te maken.
- Daarom onderschrijven wij de oproep in Universiteiten van Nederland (UNL, voormalig VSNU) [Open Access Monitor 2020](#) om meer middelen vrij te maken voor onderzoeksbudgetten in het kader van Open Access en om een (centraal) consortium op te richten.
- Wel ziet MEVW grote maatschappelijke nadelen voor uitgevers, wetenschapsvelden én auteurs bij de ambitie om het amendement Taverne verder op te rekken dan wettelijk is toegestaan en is bedoeld door de Kamer ten tijde van het overnemen ervan.
- Om 100% Open Access te realiseren binnen het wettelijke kader, pleit MEVW voor nauwere samenwerking met auteurs, kennisinstellingen en uitgevers over de nadere uitwerking.
- Zo wordt 100% Open Access bereikt met inachtneming van de belangen van auteurs, kennisinstellingen en uitgevers.

De weg naar 100% Open Access op publiek gefinancierd onderzoek in Nederland

Het kabinet heeft in het regeerakkoord ten doel gesteld om 100% Open Access op publiek gefinancierd onderzoek te realiseren. Dit kan via verschillende 'routes', met als meest bekende de 'gouden' en 'groene' route.

- De gouden route behelst dat dat (volledige) tijdschriften en artikelen Open Access worden gepubliceerd via uitgeversplatforms. Auteurs en instellingen komen daarbij samen tot licentieovereenkomsten met uitgevers over de vergoeding voor hun werk.
- De groene route houdt in dat academische publicaties worden gedeponeerd in een publiek toegankelijke database die wordt beheerd door een onderzoeksorganisatie, zoals een universiteit.

Het kabinet, UNL, KB, NWO, KNAW, UKB en MVW zijn overeengekomen dat de gouden route de voorkeur geniet. De groene route wordt beschouwd als vangnet voor publicaties die niet via uitgevers Open Access gepubliceerd kunnen worden of voor uitgevers die nog niet in staat zijn geweest om goud Open Access-afspraken te maken. Wettelijk heeft de Kamer Open Access als instrument uiteengezet in het aangenomen amendement Taverne (nu art. 25fa Auteurswet). Deze geeft een helder afgebakend kader waarin auteurs en uitgevers samen moeten komen om 100% Open Access te realiseren. Zo stelt het artikel het volgende:

“De maker van een kort werk van wetenschap waarvoor het onderzoek geheel of gedeeltelijk met Nederlandse publieke middelen is bekostigd, heeft het recht om dat werk na verloop van een redelijke termijn na de eerste openbaarmaking ervan, om niet beschikbaar te stellen voor het publiek, mits de bron van de eerste openbaarmaking daarbij op duidelijke wijze wordt vermeld.”

Op 26 oktober 2021 heeft UNL de Open Access Monitor 2020 openbaar gemaakt. Deze schat in dat op dit moment bijna 80% Open Access wordt gepubliceerd. Om de overige 20% te realiseren worden verschillende voorstellen gedaan:

- De oprichting van een (centraal) consortium waar verschillende partijen en kennisinstellingen samenkomen om de uitdagingen in het Open Access-beleid (punten a t/m g) aan te pakken;
- Het verhogen van het onderzoeksbudget voor het Open Access-beleid naar structureel 5-7%;
- Een vervolgaanpak met als ambitie om wetenschappelijke output voor iedereen, direct (zonder embargo) toegankelijk en onder open licentie (her)bruikbaar te maken.

MEVW ondersteunt verschillende voorstellen uit UNL Open Access Monitor 2020

MEVW ondersteunt het streven van de Nederlandse overheid om 100% van publiek gefinancierd onderzoek Open Access beschikbaar te maken binnen het gestelde wettelijke kader. Als brancheorganisatie werken we actief mee aan de realisatie van het doel door onder andere uitgevers te faciliteren bij complexe vraagstukken rondom Open Access. Daarnaast denken wij mee in de ontwikkeling van duurzame oplossingen in het dossier. In dat kader ondersteunt MEVW de oproep van UNL in de Open Access Monitor 2020 om het onderzoeksbudget voor Open Access te verhogen, en onderschrijven wij de oproep om een (centraal) consortium in te richten die zich buigt over de verdere vormgeving van het Open Access-beleid in Nederland.

MEVW merkt op dat de overige 20% voornamelijk bestaat uit kleine- en middelgrote uitgevers die zich veelal ontfermen over niche wetenschapsvelden. Zij kenmerken zich door relatief kleine publicatieoplagen en intensief een-op-een contact met hun auteurs. Naast dat het de pluriformiteit van het uitgeverslandschap ten goede komt, spelen zij een essentiële rol in de Nederlandse wetenschapskwaliteit- en informatieketen en daarmee de Nederlandse kenniseconomie:

- In het proces naar publicatie toe investeren zij in onder andere peer-review, validatie en de kwalitatieve selectie van werken en ondersteunen zij auteurs in de publicatie van manuscripten in repositories.
- Zodra het werk gereed is, waarborgen uitgevers dat het wetenschappelijk onderzoek vindbaar, actueel, gemetadateerd en platform-onafhankelijk beschikbaar wordt gesteld voor het brede publiek in een beveiligde publicatieomgeving.
- Zij hebben vaak tijdschriften in beheer die niche wetenschapsvelden bedienen en daarmee een waardevol platform bieden aan het veld. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het Nederlands Tijdschrift voor Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen (NTz), het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (NTvG) of het tijdschrift 'Sign Language & Linguistics'.

Voorgestelde aanpak ten aanzien van Open Access vormt een groot risico voor uitgevers, wetenschapsvelden én auteurs

Helaas constateren wij een sterke tendens om de interpretatie van het Open Access-beleid op te rekken tot ver buiten de wettelijke reikwijdte van het amendement Taverne. Hierdoor zien wij het risico op een *one size fits all*-toepassing van Open Access op het pluriforme uitgeverslandschap. Zo pleit de monitor voor een vervolgaanpak met als ambitie om:

- “alle wetenschappelijke output voor iedereen, direct (zonder embargo) toegankelijk en onder open licentie (her)bruikbaar te maken,” en om
- “brede lees- en publicatietoegang tot alle wetenschappelijke output buiten universiteiten en academische ziekenhuizen” te realiseren.

Dat is zorgelijk, omdat de ambitie daarmee niet overeenkomt met de intentie en formulering van de Tweede Kamer van het amendement¹. Deze merkt juist op dat rekening gehouden moet worden met:

- 1) Het voorkomen dat uitgevers werk verrichten waarvoor zij geen vergoeding kunnen krijgen;
- 2) Het geven van ruimte aan auteurs en uitgevers om samen tot een ‘redelijke termijn’ te komen die past bij hun situatie;
- 3) Andere publicatiemarkten, zoals (studie)boeken en vakpublicaties, en het daarom te beperken tot ‘korte werken van wetenschap’.

Indien hier geen rekening mee wordt gehouden voorziet MEVW grote maatschappelijke gevolgen voor de Nederlandse publicatiemarkt en voor de pluriformiteit van ons uitgeverslandschap:

1) Het generiek toepassen van een embargotermijn houdt geen rekening met de variaties die zitten in de levensduur op publicaties tussen wetenschapsdisciplines.

In wetenschappelijke velden als bijvoorbeeld wiskunde of de geesteswetenschappen is de levensduur van publicaties soms jaren. Een kort (of geen) embargotermijn heeft in deze disciplines het gevolg dat abonnementen worden opgezegd omdat lezers bereid zijn om te langer wachten tot openbare beschikbaarstelling dan het geval is in andere velden. Zonder abonnees dreigen daardoor tijdschriften te verdwijnen waar de publicatie meer tijd, geld en arbeid vergt dan deze opbrengt. Als gevolg dreigen wetenschapsvelden onnodig hun eigen publicatieplatform(s) te verliezen.

2) De oprekking van het amendement Taverne naar (studie)boeken en vakpublicaties is tevens in strijd met de wet

Deze publicatievormen worden expliciet uitgesloten in het wetsartikel, omdat het alleen betrekking heeft op **korte werken van wetenschap**. Op basis van andere wetgeving wordt ‘kort’ gedefinieerd als maximaal 8.000 woorden.

3) De oprekking van het amendement Taverne raakt bovendien auteurs.

¹ Zie toelichting [Amendement Taverne](#), Kamerstuk 33308-11

Als MEVW dienen wij de uitgeversbranche, maar houden wij oog voor het belang van auteurs. Zo ligt het auteursrecht van werken primair bij individuele auteurs en niet kennisinstellingen. Sommige auteurs willen vaak maar ten dele of helemaal niet met hun werk aan een kennisinstelling verbonden zijn. Denk bijvoorbeeld aan een biografie die als proefschrift wordt geschreven. Door Open Access op uniforme wijze op te rekken conform het voorstel in de Open Access Monitor 2020 wordt het voor uitgevers onmogelijk om het werk te redigeren en te vermarkten voor het bredere publiek. Daardoor dreigt de verdere ontwikkeling van de Nederlandse kenniseconomie afgeremd te worden.

4) **Het openbaar beschikbaar stellen van de finale versie van de publicatie ontnemt uitgevers de mogelijkheid om hun investeringen terug te verdienen.**

Concreet betekent het dat uitgevers hun gemaakte kosten niet vergoed zien voor bijvoorbeeld redactiewerk, de toevoeging van illustraties of statistieken terwijl de betrokken partijen (illustratoren, fotografen, redacteurs) wel betaald moeten worden. Indien zij hier niet toe in staat zijn, komt hun bestaanszekerheid ernstig in het gedrang.

Een illustratief voorbeeld van de noodzaak om tot op maat gemaakte oplossingen te komen is het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (NTvG), beheerd door de gelijknamige vereniging. De vereniging heeft geen winstoogmerk, het tijdschrift is voor ruim driekwart afhankelijk van abonnementsgelden en kent geen impactfactor². Echter levert het tijdschrift een waardevolle bijdrage aan het wetenschapsveld en in het bijzonder de zorg:

- Het geeft artsen en medisch onderzoekers inzicht in wat in andere 'spreekkamers' gebeurt en draagt bij aan betere samenwerking tussen artsen.
- Het brengt internationaal wetenschappelijke onderzoek dichterbij de Nederlandse zorgsector. Zo selecteert NTvG gepubliceerde onderzoeken en vragen experts om nadere duiding en commentaar op het onderzoek.
- Als gevolg van verbeterde zorg en vergrijzing hebben patiënten vaker meer dan één ziekte hebben en/of zijn chronisch ziek. Het tijdschrift brengt de verschillende medisch specialismen samen op verschillende casussen waar deze problemen spelen.

Publicatie in het NTvG wordt door auteurs gezien als eervol, maar niet als noodzaak omdat het geen impactfactor kent. De publicatiekosten die zijn verbonden aan goud Open Access willen zij dus niet betalen. Groen Open Access werkt ook niet, want als het artikel openbaar gepubliceerd moet worden, is er geen reden meer om abonnee te blijven. Toch merkt de vereniging op dat steeds meer NTvG-artikelen, zonder embargoperiode en als geredigeerde versie, in universiteitsrepositories worden geplaatst.

Het realiseren van 100% Open Access met behoud van het pluriforme uitgeverslandschap

Vanuit MEVW zijn wij er van overtuigd dat de wil er is onder uitgevers om de 100% Open Access-doelstelling te realiseren. Wij vertrouwen erop dat duurzame oplossingen kunnen worden gevonden mits auteurs, kennisinstellingen en uitgevers samen het gesprek aan gaan. Daarom pleiten wij voor:

- Het in gezamenlijkheid vormgeven van het Open Access-beleid binnen het kader van art. 25fa AW, waarbij:
 - Auteurs en uitgevers samen kunnen komen tot op maat gemaakte Open Access-afspraken (in het bijzonder over de embargoperiode en gebruikte versie);
 - De toepassing van Open Access wordt beperkt tot 'korte werken van wetenschap'.
- Het oprichten van een (centraal) consortium waarin auteurs, kennisinstellingen en uitgevers samen het Nederlandse Open Access-beleid verder uitwerken;
- Het vrijmaken van extra, structurele middelen voor het onderzoeksbudget ten behoeve van het Open Access-beleid.

² De impactfactor geeft aan hoe vaak een wetenschappelijk tijdschrift geciteerd wordt. Het is bedoeld om een indruk te geven van de relatieve prestige van een tijdschrift.